

15

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ
2021

Luys

Linyu®

2017-2021ԹԹ. ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ՀՀ ԵՐԵՔ

**ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐՈՎ
ԻՐԱԿԱՆԱՅՎԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹՅՈՒՆ**

**ԵՄ ԵՎ ԵԱՏՄ ՀԵՏ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ
ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԻՐԱԿԱՆԱՅՈՒՄԸ**

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

2017-2021 թվականները Հայաստանում աչքի են ընկել քաղաքական դաշտում տեղի ունեցած զգալի փոփոխություններով, որոնք իրենց հետքն են թողել երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ուղեծրի վրա: Այս չորս տարիների ընթացքում Հայաստանում տեղի ունեցան Ազգային ժողովի երկու արտահերթ ընտրություններ և հետևաբար՝ վարչապետի ու կառավարության փոփոխություններ:

Իսկ յուրաքանչյուր կառավարություն իր ձևավորումից անմիջապես հետո ներկայացնում է առաջիկա հինգ տարիների ընթացքում իր գործունեության հիմնական ուղղությունները՝ ՀՀ կառավարության ծրագիրը: ՀՀ կառավարության ծրագիրը զուտ փաստաթուղթ չէ կառավարության նպատակների մասին: Այն ներկայացնում է տարբեր ոլորտներում ՀՀ կառավարության քաղաքականության ուղղությունները և մոտեցումները, նախատեսվող բարեփոխումները և քայլերը: Կառավարության ծրագրերը պարունակում են նաև հատուկ ուղերձ հասարակությանը և գործարար համայնքին, տվյալ կառավարության նախապատվությունների և երկրի զարգացման ուղեգծի մասին:

Շատ հաճախ այս ամենն իրենց արտահայտությունն են գտնում հաստատված և կիրառվող հայեցակարգերի, ռազմավարությունների և քաղաքականության ուղենիշները սահմանող այլ փաստաթղթերի տեսքով:

Սույն ուսումնասիրության նպատակն է վերհանել, ներկայացնել և գնահատել տնտեսական զարգացման հարցում 2017 թվականից մինչ օրս ՀՀ կառավարությունների կողմից մշակված քաղաքականության մոտեցումները, մշակված ռազմավարական փաստաթղթերը, դրանց իրականացման ընթացքը և հետագա քայլերը:

Ուսումնասիրության առարկա են հանդիսացել 2017-2021 թվականների երեք կառավարությունների կողմից հաստատված ծրագրերը՝

- ՀՀ կառավարության 2017 թվականի հունիսի 19-ի թիվ 646-Ա որոշմամբ հաստատված ՀՀ կառավարության 2017-2022թթ. ծրագիր, վարչապետ՝ Կարեն Կարապետյան (այսուհետ՝ 2017 թվականի կառավարություն),
- ՀՀ կառավարության 2019 թվականի փետրվարի 8-ի թիվ 65-Ա որոշմամբ հաստատված ՀՀ կառավարության 2019-2024թթ. ծրագիր, վարչապետ՝ Նիկոլ Փաշինյան (այսուհետ՝ 2019 թվականի կառավարություն),

- ՀՀ կառավարության 2021 թվականի օգոստոսի 18-ի թիվ 1363-Ա որոշմամբ հաստատված ՀՀ կառավարության 2021-2026թթ. ծրագիր, վարչապետ՝ Նիկոլ Փաշինյան (այսուհետ՝ 2021 թվականի կառավարություն):

Նախ անհրաժեշտ է նշել, որ այս ծրագրերն իրարից տարբերվում են դրանց մշակման հստակությամբ և արդյունքների չափելիությամբ: Այսպես, ՀՀ կառավարության 2017-2022թթ. ծրագիրը աչքի է ընկնում հիմնականում հստակ չափելի ցուցանիշներով՝ երբեմն արտահայտված ըստ տարիների, ինչը հնարավորություն է տալիս գնահատել դրանց իրականացման աստիճանը և ծրագրի իրականացումից շեղումները:

Ի հակադրություն դրա՝ ՀՀ կառավարության 2019-2024թթ. և 2021-2026թթ. ծրագրերը, բացի որոշ ցուցանիշներից, հիմնականում չունեն հստակ և չափելի ցուցանիշներ: Դրանք ներկայացնում են հասարակական կարևորություն ունեցող խոստումներ և քայլեր, բայց ոչ հստակ արդյունքներ:

Ուսումնասիրությունը բաղկացած է մի քանի բաժիններից՝

- ԵՄ և ԵԱՏՄ հետ տնտեսական համագործակցության շրջանակում Հայաստանի կառավարությունների խոստումներն ու իրականացրած քայլերը,
- Տնտեսական քաղաքականության մի շարք ուղղություններում և տնտեսության որոշ ճյուղերում նախատեսված և իրականացված աշխատանքներ: Հաշվի առնելով թեմայի ընդգրկվածությունը՝ մենք սահմանափակվել ենք միայն մի քանի ճյուղերի և ուղղությունների ուսումնասիրությամբ, որոնք, կարծում ենք, էական նշանակություն ունեն Հայաստանի զարգացման և անհրաժեշտ համբավի ձևավորման գործում: Դրանք են՝
  - Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության և գործարար միջավայրի բարելավում,
  - Արտահանման խթանում և ներդրումների ներգրավում,
  - Զբոսաշրջություն,
  - Գյուղատնտեսություն,
  - Հանքարդյունաբերություն և վերամշակող արդյունաբերություն,
  - Հարկային քաղաքականություն:

Յուրաքանչյուր բաժնում ներկայացված են կառավարությունների ծրագրերով նախատեսված գործողությունները և դրանց իրականացման նպատակով կատարված աշխատանքները:

Յուրաքանչյուր ոլորտում իրականացված հետազոտությունը ներկայացվում է առանձին նյութի տեսքով՝ որպես տնտեսական քաղաքականությունների վերլուծությունների շարքի մաս:

ԵՄ ԵՎ ԵԱՏՄ ՀԵՏ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

Երկրներն իրենց տնտեսական քաղաքականությունները մշակելիս չեն սահմանափակվում միայն երկրի ներսում մոտեցումների և ծրագրերի նախագծմամբ ու իրականացմամբ: Յուրաքանչյուր երկիր հանդիսանում է համաշխարհային տնտեսության մասնիկը, իր ներդրումն ունի համաշխարհային տնտեսության զարգացման գործում և անմիջական ազդեցություն է կրում արտաքին աշխարհից: Համաշխարհային տնտեսական կյանքում մասնակցություն ունենալու համար շատ հաճախ երկրները ձևավորում են միություններ, դառնում այս կամ այն բլոկի անդամ, ձևավորում են համագործակցություն այլ միությունների և պետությունների հետ:

Հայաստանի Հանրապետության համար տնտեսական կյանքում և միջազգային տնտեսական հարաբերություններում կարևոր նշանակություն ունեն երկու միություններ՝ Եվրասիական տնտեսական միությունը (ԵԱՏՄ) և Եվրոպական միությունը (ԵՄ): Առաջինի դեպքում Հայաստանը հանդիսանում է այդ միության անդամ ձևավորման առաջին իսկ օրվանից: Իսկ Հայաստանի և ԵՄ միջև հարաբերությունները ձևավորվել և սկսել են զարգանալ Հայաստանի անկախության առաջին իսկ օրվանից: Ակնհայտ է, որ այս երկու կառույցների հետ շփումները և համագործակցությունը պետք է լինեին Հայաստանի կառավարությունների ուշադրության կենտրոնում:

Ստորև՝ «2017-2021թթ. ընթացքում ՀՀ երեք կառավարությունների ծրագրային դրույթներով իրականացված աշխատանքների համեմատություն» շարքի շրջանակներում, ներկայացվում է առաջին վերլուծությունը: Այն ներկայացնում է ԵՄ և ԵԱՏՄ հետ տնտեսական բնագավառում երեք կառավարությունների կողմից մշակված ծրագրային դրույթները և դրանց իրականացման նպատակով ձեռնարկված քայլերը:

ՀՀ կառավարության ծրագիր 2017-2022թթ.	ՀՀ կառավարության ծրագիր 2019-2024թթ.	ՀՀ կառավարության ծրագիր 2021-2026թթ.
Արտաքին քաղաքական ուղեգծի իրականացումն ուղղված է լինելու՝ • Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում համագործակցության ակտիվ մասնակցությունը. • Եվրոպական միության հետ համապարփակ գործընկերության ընդլայնմանը:	Կառավարությունն ակտիվորեն աշխատելու է՝ • Եվրասիական տնտեսական միությունում և Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպությունում Հայաստանի ակտիվ և նախաձեռնողական մասնակցությունն ապահովելու ուղղությամբ՝ նպաստելով նաև այդ կառույցների արդյունավետության առավել բարձրացմանը. • ԵՄ-ի, նրա անդամ պետությունների և եվրոպական այլ երկրների հետ բարեկամական հարաբերությունները խորացնելու և գործընկերությունն ընդլայնելու ուղղությամբ: Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի (ՀԸԳՀ) կիրարկումը դիտվում է որպես Հայաստանի զարգացմանն ուղղված՝ կառավարության բարեփոխումների օրակարգին նպաստող նշանակալից գործոն: Կառավարությունը շարունակելու է քայլեր ձեռնարկել Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար ԵՄ-ի մուտքի արտոնագրերի ազատականացման ապահովման ուղղությամբ:	• ԵԱՏՄ շրջանակներում կառավարությունը շարունակելու է նախաձեռնողական և փոխշահավետ համագործակցության տարբերակների քննարկումները՝ միտված կառույցի ընձեռած հնարավորությունների առավելագույն օգտագործմանը, գործընկերկրների միջև առևտրաշրջանառության ծավալների աճին և կոոպերացիաների զարգացմանը. • Հայաստանը շարունակելու է Եվրոպական միության և ԵՄ անդամ պետությունների հետ երկկողմ և բազմակողմ համագործակցությունը՝ հիմնվելով Հայաստան-ԵՄ Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի և այլ պայմանագրերի վրա: Շարունակվելու է Հայաստան-ԵՄ ինստիտուցիոնալ համագործակցությունը՝ ժողովրդավարական բարեփոխումների, ոլորտային առկա մարտահրավերները հաղթահարելու, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար ԵՄ մուտքի արտոնագրի ազատականացման երկխոսությունը սկսելու ուղղությամբ: Կառավարությունն իրականացնելու է առաջիկա հինգ տարիների համար Արևելյան գործընկերության շրջանակում ֆինանսական տարատեսակ գործիքների միջոցով Հայաստանին հատկացվելիք 2,6 մլրդ եվրո աջակցության ներքո նախատեսված ծրագրերը: Աջակցությունն ուղղվելու է կառավարության և ԵՄ-ի համատեղ սահմանած առաջնահերթ յոթ նախաձեռնություններին, որոնք առնչվում են փոքր ու միջին ձեռնարկությունների աջակցությանը, Հյուսիս-Հարավ մայրուղու և աջակցող ենթակառուցվածքների կառուցմանը, Հայաստանի հարավային շրջանների սոցիալ-տնտեսական զարգացմանը, թվային կառավարմանը և նորարարության խթանմանը, ինչպես նաև Երևանի՝ որպես կանաչ և խելացի քաղաքի զարգացմանը, կրթության հասանելիությանը և ջրամբարների ու աղբավայրերի կառուցմանը:

ՀՀ երեք կառավարությունների արտաքին քաղաքականությանն ուղղված ծրագրերից առանձնացվել են միայն այն քայլերը, որոնք ուղղակի առնչություն ունեն արտաքին տնտեսական համագործակցության խորացման և զարգացման վրա, թեև արտաքին քաղաքականության օրակարգը սովորաբար ավելի հարուստ է և ներառում է նաև տարբեր երկրների կամ երկրների միությունների հետ քաղաքական, դիվանագիտական հարաբերություններ, Արցախի և Հայաստանի անվտանգությանը, Ղարաբաղյան հիմնախնդրի խաղաղ կարգավորմանն առնչվող քայլեր և խոստումներ:

ԵՄ-Հայաստան համապարփակ գործընկերության խորացման խորհրդանիշը կարող է լինել 2017 թվականի նոյեմբերին ստորագրված ԵՄ-Հայաստան Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրը (ՀԸԳՀ), որի հիմնական մասերի ժամանակավոր կիրառումը ուժի մեջ մտավ 2018 թվականի հունիսի 1-ից: Այս համաձայնագրի ստորագրումը և դրա ժամանակավոր կիրառման համար անհրաժեշտ նախապայմանների ստեղծումը կարելի է համարել 2017 թվականի կառավարության ձեռքբերումը:

Այնուհետև 2019 թվականի հունիսին հաստատվեց համաձայնագրի կիրարկման ճանապարհային քարտեզը, ինչը ներկայացնում է համաձայնագրի կիրարկման համար անհրաժեշտ միջոցառումները, միջոցառումների իրականացման ժամկետները, դրանց համար պատասխանատու մարմինները:

ԵՄ-Հայաստան ՀԸԳՀ-ի, դրա իրականացման ճանապարհային քարտեզի, նախատեսված և իրականացված աշխատանքների մասին մանրամասն անդրադարձ կատարվել է դեռևս 2019 թվականին: Այդ ուսումնասիրությունը վեր էր հանել արդեն իսկ ճանապարհային քարտեզի իրականացման խախտումները, ինչպես նաև պետական համակարգում ԵՄ աջակցության գործիքակազմի ու մեխանիզմների մասին իմացության ցածր մակարդակը, ինչը էական ազդեցություն էր ունենալու ճանապարհային քարտեզի իրականացման գործում:

Մեր ուսումնասիրությունները ևս մեկ անգամ փաստեցին այս մտավախությունը: Թեև ՀՀ վարչապետի 2018 թվականի հուլիսի 2-ի թիվ 906-Ա որոշմամբ ստեղծվել էր միջգերատեսչական հանձնաժողով, որը պատասխանատվություն է կրում ճանապարհային քարտեզի մշտադիտարկման համար, այդպես էլ չի նկատվում ճանապարհային քարտեզի զգալի առաջընթաց: ՀՀ-ԵՄ համաձայնագրի իրականացման ճանապարհային քարտեզով նախատեսված միջոցառումները խիստ թերակատարվել են, չկա համաձայնագրի իրականացման թափանցիկություն, հանրությանը չի ներկայացվում կատարված կամ կատարվելիք աշխատանքները, քաղաքացիական հասարակության ներգրավվածությունը խիստ սահմանափակ է:

Ավելին, 2019 թվականի կառավարությունն աչքի չի ընկել ԵՄ հետ խոշոր ձեռքբերումներով: ԵՄ-ի հետ հարաբերություններում որևէ նշանակալից զարգացում տեղի չի ունեցել, ԵՄ կողմից ՀՀ-ին տրամադրվող աջակցության ծավալները նվազել են, աջակցության

Ֆինանսատեխնիկական գործիքների կիրառումը Հայաստանում էապես անկում է ապրել: Իհարկե, 2020 թվականին ԵՄ-ն ավելացրել է Հայաստանին տրամադրվելիք աջակցության ծավալները, սակայն դրանց մեծ մասը ոչ թե նոր ծրագրային գումարներ էին, այլ նախկին տրամադրված և չիրականացված ծրագրերի վերաբաշխումներ COVID-19-ի հաղթահարմանն ուղղված քայլերի իրականացման նպատակով:

Եվրասիական տնտեսական միության (ԵԱՏՄ) շրջանակներում բոլոր կառավարությունների գործունեությունը կարելի է համարել բավարար, թեև 2017 թվականի կառավարությունը բավական շոշափելի քայլեր էր ձեռնարկել անդամակցությունից հետո անհրաժեշտ իրավական և օրենսդրական դաշտի համահարթեցման և միության շրջանակներում նոր օրենսդրական (իրավական) ակտերի մշակման ուղղությամբ: ԵԱՏՄ մասով 2019 թվականի կառավարության կողմից 2019 և 2020 թվականներին կազմակերպված, հետևողական և նախաձեռնողական աշխատանք չի իրականացվել, գործընթացները հիմնականում թողնվել են ինքնահոսի:

Այնուամենայնիվ, այստեղ առանձնահատուկ ուշադրության են արժանի Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպությունում 2019 թվականի կառավարության ծրագրով նախատեսված քայլերը, որոնք ամբողջությամբ ձախողված կարելի է համարել . ՀԱՊԿ գլխավոր քարտուղարի նկատմամբ հետապնդումները և դրանց հետևանքով կառույցում ստեղծված իրավիճակը զգալիորեն թուլացրին Հայաստանի դիրքը ՀԱՊԿ-ում և պատճառ դարձան Հայաստանի և ՀԱՊԿ մյուս անդամ երկրների միջև որոշակի լարվածության առաջացման: Այս խնդիրներն ավելի սուր արտահայտվեցին 44-օրյա պատերազմի օրերին և ադրբեջանական զորքերի կողմից Հայաստանի ինքնիշխան տարածք ներթափանցելուց հետո, ինչը ի ցույց դրեց այդ ժամանակվա գործող իշխանության անկարողությունը:

Ինչ վերաբերում է 2021 թվականի կառավարության ծրագրով նախատեսված քայլերին, հիմք ընդունելով 2019-2021 թվականների փորձը, կարծում ենք քիչ հավանական է ԵԱՏՄ շրջանակներում նոր կառավարության կողմից նախաձեռնողական մոտեցումների և քայլերի իրականացումը: Ավելին, դեռևս տեսանելի չէ, թե ինչ միջոցներով է ՀՀ կառավարությունը նախատեսում ընդլայնել ապրանքաշրջանառության ծավալները ԵԱՏՄ անդամ երկրների հետ, եթե չկա անհրաժեշտ արտադրական հիմք, իսկ գյուղատնտեսությունը դեռևս չի դրսևորում արդյունավետ զարգացմանն ուղղված քայլեր:

Ինչ վերաբերում է ԵՄ-Հայաստան հարաբերություններին և 2.6 մլրդ եվրո աջակցության ներքո նախատեսված ծրագրերի իրականացմանը, կարծում ենք դա մեծապես կախված է նրանից, թե բարեփոխումների ինչ օրակարգ է նախատեսում առաջարկել կառավարությունը ԵՄ աջակցության ծրագրերի ոլորտներում և որքանով է պատրաստ իրականացնել այդ բարեփոխումները: Այդ

քայլերը հստակ կերևան կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագրում, որոնք մինչ օրս չեն հաստատվել կառավարության կողմից:

ԵՄ մուտքի արտոնագրի ազատականացման բանակցությունների մասով դեռևս առաջընթաց չկա. ոչ միայն դեռ չեն սկսվել համաձայնագրի բանակցությունները, այլև բանակցությունները սկսելու ժամկետի մասին որևէ պաշտոնական տեղեկատվություն չկա:

2019 թվականին Արևելյան գործընկերության քաղաքացիական հասարակության ֆորումի կողմից հրապարակված զեկույցում նշվում է¹, որ կառավարությունը պետք է ակտիվ քայլեր ձեռնարկի որոշակի բարեփոխումներ իրականացնելու խտրականության դեմ պայքարի օրենսդրության ընդունման և Ստամբուլյան կոնվենցիայի վավերացման ու իրականացման ուղղությամբ: Այս և անօրինական միգրանտներին առնչվող հարցերի կարգավորումը կպահանջի որոշակի ջանքեր և ժամանակ ՀՀ կառավարության կողմից: Փաստ է սակայն, որ 2021 թվականին այս բանակցությունները չեն ավարտվի, իսկ մյուս տարիներին դրանց ավարտման հաջողությունը կախված է կառավարության պատրաստակամությունից և խնդիրները լուծելու կամքից:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Իրականացված վերլուծությունը վկայում է, որ ԵՄ և ԵԱՏՄ հետ հարաբերություններում չկան աչքի ընկնող ձեռքբերումներ կամ նախաձեռնություններ: ԵՄ հետ կնքված համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի իրականացման ընթացքը բավարար չէ, չկա թափանցիկություն և բացակայում է հաշվետվողականությունը, քաղաքացիական հասարակության ներգրավվածությունը խիստ սահմանփակ է, հետևաբար նրանց կողմից չի իրականացվում անհրաժեշտ մոնիթորինգ:

Թույլ է նաև ԵՄ աջակցության մեխանիզմներից նպատակային օգտվելու մոտեցումները: Այդ է վկայում 2020 թվականին բարեփոխումների համար հատկացված ֆինանսական աջակցության վերաբաշխումը (ինչը հիմնականում պայմանավորված է այդ բարեփոխումների օրակարգի իրականացման թերություններով), ինչպես նաև աջակցության ծրագրերի (Թվինինգ, Թայեքս) քանակը:

ԵԱՏՄ հետ շփումները ևս աչքի չեն ընկել էական նախաձեռնություններով:

¹ <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/Stepan-Grigoryan-Policy-Paper.pdf>

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

1. ԵՄ հետ հարաբերություններում 2019 թվականի կառավարությունը աչքի չի ընկել էական ձեռքբերումներով: Թերակատարվել են ԵՄ բյուջետային աջակցության ծրագրերով նախատեսված աշխատանքները: Չկատարված աշխատանքների համար նախատեսված գումարները ԵՄ կողմից Հայաստանին տրամադրվեցին COVID-19-ի դեմ պայքարի համատեքստում: Այնուամենայնիվ, պետք է արձանագրել, որ Հայաստանի կառավարությունը ՀՀ-ԵՄ երկկողմ ձևաչափով ձեռքբերված պայմանավորվածությունների զգալի մասը չի կատարել:

2. ԵԱՏՄ և ՀԱՊԿ հետ համագործակցության առումով ևս 2019 թվականի կառավարությունը չունի աչքի ընկնող նախաձեռնություններ: ՀԱՊԿ-ի գլխավոր քարտուղարի նկատմամբ հետապնդումները և դրա հետևանքով կառույցում ստեղծված իրավիճակը զգալիորեն թուլացրին Հայաստանի դիրքը ՀԱՊԿ-ում: Առկա փորձը հաշվի առնելով՝ կարծում ենք, որ կառավարությունը կշարունակի իր գործելաոճը ԵԱՏՄ հետ հարաբերություններում և աչքի չի ընկնի էական նախաձեռնություններով:

3. Առաջընթաց չկա նաև ԵՄ մուտքի արտոնագրի ազատականացման աշխատանքներում: Այս աշխատանքների հաջողությունը կախված է կառավարության կամքից, ինչը դեռևս ակնհայտ չէ:

4. Ընդհանուր առմամբ, ի տարբերություն 2019-2021 թվականների կառավարության կողմից տրված խոստումների, չկա համակարգված, պլանավորված և նպատակային ակտիվ քաղաքականություն արտաքին հարաբերությունների ոլորտում: Փոխարենը՝ բազմաթիվ ուղղություններում, սկսած ՀՀ անմիջական հարևանների հետ հարաբերություններից, բազմիցս արձանագրվել են խնդրահարույց իրավիճակներ ՀՀ շահերի տեսանկյունից:

Տնտեսական հետազոտությունների և զարգացման աջակցության կենտրոն

(շարունակելի)

«ԼՈՒՅՍ հիմնադրամ» գրառմամբ հրապարակված նյութը պաշտպանված է ՀՀ օրենսդրությամբ և միջազգային համաձայնագրերով: Հրապարակված նյութի բոլոր իրավունքների բացառիկ իրավատերը **«ԼՈՒՅՍ»** հիմնադրամն է:

Նյութի ամբողջական կամ դրանից քաղվածքների վերարտադրումը թույլատրվում է իրականացնել միայն **«ԼՈՒՅՍ հիմնադրամ»** գրառման և համապատասխան **ակտիվ հղման** տեղադրման պայմանով՝ պահպանելով «ԼՈՒՅՍ» հիմնադրամին պատկանող նյութերի օգտագործման կարգը: